

Adatok az ezred történetéhez.

Közli: Bracs k ó A n t a l ezredes.

Emlékezetem szerint az 1914. évi mozgósításkor a 4. honvéd gyalogezred a következőkép alakult meg:

Tábori ezred. Ezredtörzs: Ezredparancsnok: Ránffy Zsigmond ezredes; segédtiszt: Rajnoga Ambrus százados; utásztiszt: Lakos Róbert főhadnagy; orvosfőnök: dr Bodó Pál törzsorvos; vonatparancsnok: Bock Sándor százados gt.; élelmezőtiszt: Gombkötő Ferenc főhadnagy gt.

I. zászlóalj: Parancsnok: Kratochvil Károly alezredes; segédtiszt: Hedrich Richard főhadnagy; 1. szdparancsnok: Hofmeister Nándor százados; alantos tiszt: Zdánszky hadnagy, Faludi László hadnagy és 2 tart. tiszt; 2. szdparancsnok: Dömötör Béla százados; alantos tiszt: Mayr Tibor hadnagy, Steger János zászlós, Hadházy Kálmán t. hadnagy és 1 tart. tiszt.; 3. szdparancsnok: Seregély Dezső százados; alantos tiszt: Oláry Sándor főhadnagy, Buzik Ferenc t. hadnagy, Debreceni Ferenc zls. és 1 tart. tiszt; 4. szdparancsnok: Birtha Sándor százados; alantos tiszt: Csécsi Nagy Aladár hadnagy, Weiterschütz Sándor hadnagy és 2 tart. tiszt; gp. osztágp arancsnok: örley Arthur főhadnagy.

II. zászlóalj: Parancsnok: érkeserői Balogh Barna alezredes; segédtiszt: Varga Géza főhadnagy; gh. főnök: Jurenák László hadnagy gt.; 5. szdparancsnok: Énekes Ágoston százados; alantos tiszt: Véber hadnagy, Soós István hadnagy és 2 tart. tiszt; 6. szdparancsnok: Szüts Sándor százados; alantos tiszt: Horváth Dezső főhadnagy; 7. szdparancsnok: Falk Ferenc százados; alantos tiszt: Szladek Béla hadnagy; 8. szdparancsnok:

Major Ödön százados; alantos tiszt: Kalapos Barna főhadnagy; gp. osztagparancsnok: Bozóky Tasziló főhadnagy.

III. zászlóalj: Parancsnok: revisnyei Reviczky László alezredes; segéd-tiszt: Sipos Géza főhadnagy; gh. főnök: Keledy István hadnagy gt.; orvosok: dr Dávid Gergely t. s. orvos és 1 t. orvos; 9. szdparancsnok: Frankó Géza százados; alantos tiszt: Bánfi Lajos főhadnagy, Halmos t. hadnagy és 2 tart. tiszt; 10. szdparancsnok: Padits Ferenc százados; alantos tiszt: Bocke főhadnagy, Witt Elemér zászlós, dr Eröss t. hadnagy, Kálmán t. hadnagy; 11. szdparancsnok: Gecző Aladár százados; alantos tiszt: Igaz Ödön főhadnagy, Jánossá zászlós, Domjanschitz t. hadnagy, Ertsey t. hadnagy; 12. szdparancsnok: Barna István százados; alantos tiszt: Novobáczky Győző főhadnagy, Búzás hadnagy; gp. osztagparancsnok: Bracsó Antal főhadnagy.

15. menetezred. A 4. h. gyalogezredtől a következő tisztak voltak besztva: nyújtódi Jancsó Árpád alezredes, ezredparancsnok; Leöcheý Kálmán őrnagy, I. zljparancsnok; Ragány Dezső főhadnagy, segéd-tiszt; Kovács Kálmán főhadnagy, utásztiszt; Melcher Gyula hadnagy, élmezőtiszt; Czeglédý Elemér főhadnagy, gp. osztagparancsnok; Veres József főhadnagy, I. zlj. segéd-tiszt; Mocsáry Ödön főhadnagy, 1. szdparancsnok; Vermes Ottó százados, 2. szdparancsnok; Csapó Márton százados, 3. szdparancsnok; Vályi Miklós főhadnagy, 4. szdparancsnok; Fényes Barna százados, 5. szdparancsnok; Fabinyi Elek főhadnagy, 6. szdparancsnok; alantos tiszt: Grossmann Károly tart. hadnagy, Heringh Sándor t. hadnagy, Benedek t. hadnagy, Blau t. zászlós.

Pótzászlóalj, illetve menetzászlóalj. (A pótzlj. még az ezred elindulása előtt menetzászlóalj alakult át.) Parancsnok: Bán Lajos ezredes. (A harc-térre nem indult el, hanem helyette Füzessy Klimkó őrnagy hozta a zljat a harctérre.) Századparancsnokok: Tolnay Lajos százados, hadapr. isk. tanár; Molnár Kálmán főhadnagy, hadapr. isk. tanár; Jablonszky Emil főhadnagy; gp. osztagparancsnok: Simon Béla főhadnagy; segéd-tiszt: Vermes Jenő főhadnagy.

4. népfölkelő ezredhez: Obrincsák István alezredes, ezredparancsnok; Zechentmayer Károly főhadnagy, segéd-tiszt; Cseresnyés Andor főhadnagy, Cságoly Ferenc tart. főhadnagy, Kalló István tart. hadnagy, századparancsnokok.

Pótzászlóaljnál visszamaradtak: Mayer százados, Kuskó Endre főhadnagy, Szmodis Jenő főhadnagy, Csanády Ákos főhadnagy.

A tábori ezred 1914 augusztus 22-én indult el Nagyváradról az orosz frontra, 4 szállítmányban: Első szállítmány az I. zászlóalj, második az ezred-törzs és a gp. o., harmadik a II. zászlóalj, negyedik a III. zászlóalj. Én, mint a III. zlj. gp. o. parancsnoka, a második szállítmánnyal indultam. Kirakodás aug. 24-én, az esti órákban Bursztyinnál, Galíciában. Ugyanott rakodott ki a késő esti órákban a II. zlj.

Következő nap menet a ho. gyülekező körletébe, azonban a ho. nem jött

össze. 26-án Halicsra lettünk irányítva a hídfőhöz. A szállítmány harácsolts országos járműveken lett előreszállítva, majd a hídfőtől kb. 8—10 km-re gyalogmenetben a menetcélig.

Estefelé érkeztünk oda és ott egyesült a két csoport az I. és III. zljal, melyek már oda megérkeztek.

Ezen menet alatt találkoztunk a visszavonulóban lévő Frohreich-féle lovas ho.-al.

26—27.-re éjjel hídfőállást foglalt az ezred.

27-én hajnalban az állást elhagytuk és visszavonultunk. Éjjelezés után, 28-án Rohatynhoz vonultunk, hol a ho. védelmi állást foglalt a következő csoportosításban: jobbszárnyon a 3. ezred, azután a 4. ezred, balszárnyon az 1. ezred, ho. tartalék a 17. ezred.

A 4. ezredtől a II. és III. zlj. állásban, az I. zlj. ezredtartalék. A III. zlj. csatlakozott a 3. ezredhez. A III. zlj. csoportosítása jobbról balra: 11., 10., 9. századok, zlj. tartalék a 12. század. Én a gp. osztaggal a 10. szd. körletében voltam, a védőállásnak egy előre kiugró részén. Az így elfoglalt állásban éjjeleztünk és másnap következett be az orosz támadás. A tüzérségi tűzharc 11 óra előtt kezdődött, az orosz gyalogság támadása a mi frontrészünkön kb. délután 2 h-kor kezdődött, amikor is az orosz csapatok egy része tőlünk 1800—2000 lépésre oldalmenetet hajtott végre, hogy támadáshoz csoportosuljon. Az oldalmenetet végrehajtó oszlopokat géppuskával tűz alá véttem. Ezzel kezdődött az ezred tűzharca.

A gp. tűzzel annyira fel lett tartóztatva az orosz támadása, hogy csak kb. d. u. 4 h-kor tudott megindulni. Mint különös jelenség azonnal feltűnt, hogy az oroszok nem rajvonásban jönnek előre, a támadáshoz, hanem egyenkinti előregyülekezéssel.

Azon a frontrészen, ahol a gp. o. és a 10. szd. küzdött, az oroszok a sötétség beálltaig csak kb. 300 lépésre tudták megközelíteni az állásainkat.

A századaink az állásban lerakott szerelvénnyel küzdöttek; a hangulat a legemelkedettebb volt.

Sebesült alig volt 2—3 a századtól.

A sötétség beálltakor beállott a tájékozatlanság. Ugyanis a 10. szdtól balra lévő 9. szd. emberei kezdtek visszamenni, valamint a 10. szd. jobbszárnyára erős puskatűz volt érezhető. Hátrafelé az összeköttetés már délután 4—5 óra között megszakadt. A 10. szd. századtartaléka visszament.

Ebben a kritikus helyzetben adtam a parancsot a gp. o.-nak a visszavonulásra, valamint a 10. szd. parancsnoka, Padits százados is elrendelte a visszavonulást.

A visszavonulás közben kezdődött a tulajdonképpeni rendetlenség. Ugyanis a 11. szd. már nem volt a helyén és azon a frontrészen az ellenség már annyira előrejutott volt, hogy teljesen a hátunk mögött volt. Előzőleg erről nem tudtunk, hogy a 11. szd. frontszakaszán mi történt, mert mi egy előreugró orron voltunk és mögöttünk, valamint köztünk és a 11. szd. között tengeri földek voltak.

Így, mikor megkezdtük a visszavonulást, oly erős tüzet kaptunk, hogy igen sok sebesült és halott maradt vissza. A századok felszerelése az állásokban visszamaradt. A gp. osztagom emberei az ellenség háta mögé kerültek és az ellenséget megkerülve jutottak vissza.

Visszajutva a 12. századunk — volt zlj. tartalék — helyére, a fedezékekben már csak néhány sebesültet találtam, kiktől megtudtam, hogy még a délután folyamán a 11. és 12. szdok és az I. zlj. visszavonultak.

Útközben összeszedtem az ezredhez és a ho. törzshöz tartozó kb. 15—20 elszabadult és kóborló lovat.

Augusztus 29-én elesett Sipos Géza főhadnagy, a III. zlj. segédtsztje. Megsebesült Kálmán tart. hadnagy, kit bekötöztem és éjjel a visszavonulás alkalmával vittem, míg az országúton egy sebesültszállító-oszlopnak adtam át. Az én osztagomból elesett Pántye Péter honvéd és elhullott 2 málhás állat.

Augusztus 30-ra összegyűlt az ezredből az I. zlj., az erősen megcsonkított III. zlj. a 9. szd. kivételével.

Mikor a kora délutáni órákban éppen étkezéshez készültünk volna, jött a ho. támadási parancsa. Így étien-szomjan előre indultunk Knihinicén át és egy erdőn keresztül indultunk támadásra, a cs. és kir. 17. ho. támogatására. Az ellenség visszavonulásban volt és mire az utolsó osztagaival az érintkezést felvettük, besötétedett és a harc félbe lett szakítva. Mi vissza lettünk rendelve.

Én helyettesítettem az elesett segédtsztet és este 9 h-kor kaptam a parancsot, lovagoljak előre, keressem a ho. parságot Ruda körül, jelentkezzem és kérjem az ezred részére a parancsokat. Aznap megsebesült Szüts Sándor százados, Oláry Sándor főhadnagy, Kalapos Barna főhadnagy.

31-én a ho. részei Ruda körül gyülekeztek össze. Innen visszavonulás, majd szeptember 3-án bevonultunk Mikolajew megerődített helyre. Itt megsebesült Soós István hadnagy és fogságba került.

Szeptember 6—7-re való éjjel kivonultunk, majd 8-án átkelés a Dnyeszteren és erdei harc. Itt elesett Szladek Béla hadnagy, megsebesült Igaz Ödön főhadnagy, ki ezen sebesülésébe Nagyváradon a kórházban meghalt.

Ezen erdei harcban számos sebesültje és halottja volt az ezrednek.

Szeptember 9-én újabb előnyomulás; a Grodek—Komarnói nagy csata. Ismét nagy veszteségei voltak az ezrednek. Elesett Major Ödön százados. Igen nagy vesztesége volt a 12. szdnak, emlékezetem szerint elesett Vas szk. és még 3—4 altiszt és honvéd.

Szeptember 10-én további előnyomulás Mikolajew felé. Megsebesült Frankó százados, Ránffy ezredes, ezredparancsnok idegsokkot kapott és mint beteg hazaszállítattott.

Ezen időponttól átvette az ezredparancsnokságot Kratochvil Károly alezredes.

Szeptember 11—12-én további előnyomulás a visszavonuló ellenség után, majd 12-én délután a visszavonulás kezdete. A visszavonulás közben érkezett az első pótlás Füzessy Klimkó őrnagy vezetésével, a pótzljából ala-

kult I. menetzlj. Ezen zlj. fel lett osztva; minden eredeti táb. zlj. 1—1 szdot kapott. A gp. osztaga pedig a III. zlj. gp. osztagainak kiegészítésére lett felosztva.

A visszavonulás igen nehéz viszonyok között ment végbe. Óriási sár, állandó esőzés, teljesen járhatatlan utak, ahol a csapatvonat nem tudott mozogni, csak a legnagyobb erőfeszítéssel lehetett a csapat után hozni. Az utakon állandó torlódások. Élelmezés egyáltalán nem funkcionált, úgyhogy többiben 5—6 napig nem láttunk kenyeret. A mozgókonyhák annyira lemaradtak mindig, hogy mire megérkeztek, az étel rendszerint romlott volt. Éjjelezés rendszerint szabad ég alatt, szakadó esőben. Napi menetteljesítmény átlag nem több, mint 15—20 km, a rengeteg közlekedési akadály miatt. Ezen fáradalmak, nélkülözések következményeképp betegségek léptek fel. Vérhas, éhtífusz és ezek átmentek kolerába. Ezen legváltásosabb időben az ezrednél már csak 1—2 orvos teljesített szolgálatot. Gyógyszer, ópium nem volt egyáltalában. Ezen betegségeknek, becslésem szerint néhány száz ember esett áldozatul az ezredben.

Az én gp. osztagomból meghaltak: Gyurica Balázs honvéd. Tudok Demeter őrmester, Smiri Imre őrvezető és még 4—5 ember, kiknek a neveire nem tudok visszaemlékezni. Megbetegedett kb. 8—10 ember, kiknek sorsáról később sem tudtam meg semmit.

Ezen visszavonulás szeptember 23-ig tartott, amikor Mezőlaborcra értünk, majd 3—4 nap múlva onnan Laborcfőre mentünk. A betegség tovaterjedésének minden eszközzel igyekeztünk gátat vetni.

Laborcfőre való megérkezésünk után 3—4 nappal bevonult oda a 15. menetezred, mely addig Przemysl környékén volt. A menetezred fel lett osztva a hadosztály között. A 4. honv. gyalogezrednek jutott a teljes Leőchey zlj. és az ezred gp. osztaga. A 4. ezredből felállított 15/5. menetszd. Fényes Barna szds. parsága alatt az 1. ezredhez, a 15/6. menetszd. Fabiny Elek fhdgy. parsága alatt a 17. ezredhez, a többi 6 szd., melyet a 3. ezred állított fel, ezen ezredhez lett beosztva. A 4. ezred által felállított ezredtörzs Jancsó Árpád alezredes ezr. pk.-kal a 3. ezredhez ment, mely ezrednek parancsnokságát Jancsó alezredes vette át.

Ezután az ezred újból rendeztetett. Az eredeti III. táb. zlj. fel lett osztva az I. és II. zlj.-akra, a Leőchey zlj. pedig mint III. zlj. lett beosztva. 1. zlj. pk. Füzessy Klimkó őrnagy. II. megmaradt Balogh Barna alezr. III. Leőchey Kálmán őrnagy. Gp. osztag négy alakult. Az I. zlj.-hoz be lettem osztva én és Simon fhdgy. az osztagával. A II. zlj.-nál maradt Bozóky fhdgy, a III.-hoz került Czeglédy fhdgy. az osztagával.

Október első napjaiban a III. zlj. Sanok irányába lett előreküldve, mint a VII. hdt. egyik felderítő különítménye. Megerősítésére én a gp. osztagommal lettem beosztva a zlj.-hoz. Elindulásunk utáni második napon elértük Sanokot, amely helységet az oroszok akkor már kiürítették és az utolsó osztagai megérkezésünkkor futva hagyták el a várost. Majd pedig a város szélén lévő hegyre jutottunk fel, ahonnan gp. tüzellel üldöztük a visszavonuló

orosz csapatokat, — leginkább lovasságot. Egyszerre hatalmas porfelhőt láttunk közeledni és nemsokára felismerhetővé vált egy orosz lovasezred, mely lóról szállott és támadást intézett ránk. Nemsokára megszólaltak az ágyúk is, kb. egy-két üteg lehetett. Az oroszok két oldalról jöttek támadásra, egyik oldal felől pedig a Sanok folyó volt, úgyhogy már nagyon közel állottunk a bekerítéshez, mire a zlj. pk. elrendelte a városon keresztül a visszavonulást. A Czeplédi hfdgy. gp. osztagából elesett egy irányzó és megsebesült 2—3 ember, így az egyik gp-ja odaveszett. A visszavonulás fedezésére Vermes Ottó százados maradt vissza a századjával, aki ott kb. 20—30 emeberével együtt fogságba is esett. A századját átvette ezután Heringh Sándor t. hdgy. A zlj. sgt. még elindulásunk előtt beteg lett és helyette Grossmann Károly t. hdgy. lett segédtiszt.

Másnap újra bevonultunk Sanokra, ahonnan az oroszok már akkor kitarodtak.

Október 10-én megkezdődött az általános előnyomulás Chyrow felé.

Előnyomulás közben érkezett a hdt. egy parancsa, hogy a ho.-tól 1 csoport egy másik front rész megerősítésére rendelendő.

Ezen parancsra az 1. ezredtől egy zlj. Reviczky alezr. parsága alatt és a mi zlj-unk lett kirendelve. A csoportparságot Reviczky alezr. vette át. Egy napi menet után érkezünk a Nowe-Miastói erdőbe.

Az erdőn keresztül előnyomulva, az erdő szélétől láttuk az orosz állásokat helyenkint 300—400 lépésnyire, helyenkint 800—1000 lépésre, Az oroszok kiépített erős állásokban várták a támadást. Azon front részen, ahová érkezünk, alig volt saját csapatunk, 500—1000 m-es hézagok voltak a fronton.

A mi csapatunk egy ilyen egy km-es hézagba lett bevetve és azonnal támadásba mentünk át. Azonban oly heves puska- és gp. tűz fogadott, hogy a támadásunk mindjárt megakadt és általában 2—600 lépésig az orosz állások előtt kezdtük magunkat beásni.

Tőlünk jobbra a cs. és kir. brassói 2. közös gyalogezred volt. A mi csoportunk a Magiéra magaslat aljában volt.

Ezen helyzetben a túlsúlyban lévő ellenség különösen éjjel és a hajnali órákban többször megkísérelte az ellentámadásokat. Ottlétünk 3. napján hajnalban sikerült az ellenségnek a 2. közös ezrednél az áttörés. A zlj-unk és a 2. ezred között volt 1. ezredünk egy századát az ellenség fogságba ejtette. A mi frontunkat előlről és oldalról, majd pedig hátulról támadva kénytelenek voltunk az erdőbe visszavonulni, ahol a zlj-tartalékunk volt. Itt Leöchey őrnagy feltartóztatva a visszavonulókat, egy erdőtisztásnak a szélét megszállatta és az előretörő orosz tömegeket hatalmas tűzzel fogadtuk, mire azok meghökkentek. Majd rohamra indultunk és kézitusában a támadást visszavertük. Az oroszok támadása háromszor ismétlődött, de mindannyiszor vissza lett verve. Oly sok halott volt mindkét részről, hogy a hullák napokig heverték rakásszámra az erdőben. A délután folyamán kb. 5 ezredünk (1 bosnyák ezr., 3 közös gy. e. és 1 Indw. gy. e.) érkezett be és egy nagy lendü-

lettel megindított támadással az oroszok vissza lettek verve eredeti állásaikba; mi szintén elfoglaltuk régi állásainkat.

Itt a többi között elesett Fényes Barna szds., kinek a hulláját azonban a nagy tömegben fellelni nem tudtuk. Súlyosan megsebesült Vály Miklós főhadnagy, Blau zls. és még igen sok tiszt és legénység.

Tőlem Papp nevű őrmester sebesült meg súlyosan, azonkívül még 4—5 ember; elesett két honvéd.

Azután kb. még 10 napig maradtunk itt állásban, míg ki lettünk vonva és az ezredhez csatlakoztunk. Az ellenség itt megkísérelte még néhányszor az áttörést, de mindenkor vissza lett verve.

November elején csatlakoztunk az ezredhez és azután két napra rá, ismét egy általános visszavonulás kezdődött a Kárpátokba, folytonos utóvédharcokkal. November közepétáján érkeztünk a Beszkidi szoroshoz, ott ismét egy hazulról jött pótlással lett az ezred kiegészítve. Annyira meg volt már fogyatkozva az ezred, hogy pl. a zlj-unokban tiszt már csak Leőchey őrnagy, Groszmann, Heringh, Benedek t. hdgy-ok és én voltam. Legénység kb. 150 fő volt az zlj-ban. A tisztek az ezredben is Tár annyira megfogyatkoztak, hogy én vettem át az összes gp. osztagokat.

Éjjel érkeztünk a Beszkidekbe és állást foglaltunk. Az oroszok követtek bennünket.

Én a gp. osztagommal az út két oldalán foglaltam állást. Az út elzárására Kuskó fhdgy. egy századdal volt rendelve a II. zlj-tól. Ezen századtól jobbra a 3. ezred csatlakozott a mi ezredünkhöz.

Az est beálltaig hevenyészett állásainkat elkészítettük. Én gp. állásom előtt kb. 100 m kiterjedésben drótakadályt is készíttettem. Más front-rész előtt drót alig volt. A sötétség beállta után érkezett hozzám Meer Jenő t. hdgy. és 1 t. hadapr.-jelölt, kik akkor érkeztek a frontra, majd a Kuskó szd-tól az útra előre küldött tábori őrs is, hogy az orosz lovasság támad; és már erős puskatűz is hallatszott. Azonnal a még nappal beállított gp-val tüzeittem az útra. Egy óra múlva csend lett. Éjfél tájban ismét erős láрма és lövöldözés kezdődött és hallottuk, kb. 300 x-re mögöttünk egy magaslaton álló tü. ½ üteg kartács lövéseket ad le. Ez kb. félóráig tartott és ismét csend állott be. Hajnali 5 óra körül — ködös permetező eső volt — az állásom előtt hallottam az oroszok „hurrá” kiabálását. Ott voltak a drótakadályaim előtt. Gp-val és karabélyokkal odatüzeltettem és csak a jajveszékélésüket hallottam tovább. A helyzetről tájékozódva észrevettem, hogy az én gp-ám és néhány emberemen kívül, alig van még 15—20 ember a Kuskó századból körülöttem. Rövid tüzelés után a gp.-nál akadály keletkezett, amit a fegyvermester a sötétségben és harci izgalomban nem tudott elhárítani, közben az oroszok már átjutottak a drótakadályokon, mire elrendeltem a visszavonulást.

A bokrok és szakadékos részeken felfelé igyekeztünk. Az oroszok löttek utánunk, azonban a sűrű köd és permetező esőben el tudtunk tűnni. Felérkezve a 3. ezred tart. szdának helyére, alakokat láttam mozogni, kikben

nemsokára oroszokat ismertem fel. Később kiderült, hogy ezek már éjfélkor az út felől hátunk mögé kerültek, amikor a fél ütegünk is fogságba került.

Így ellenség között találtuk magunkat, de szerencsére nem ismertek fel és a bokrok között és árkokban hason csúszva, a hátuk mögé, az erdőbe kerülhettünk. Meer Jenő t. hdgy. és Magyar Demeter nevű tisztiszolgám ez alkalommal fogságba kerültek. Lantos Imre nevű őrmesterem elesett.

Az oroszok mögé érve, az erdőben elszéledt 3. és 4. ezredbeli emberekre, majd pedig népfölkelőkre találtam, összeszedtem kb. 150—200 embert, azokat rendeztem és támadásra vezettem a hegyre feljutott oroszok ellen. Ez annyira meglepte az ellenséget és annyira hátrált, hogy a tőlünk elfoglalva tartott 3 löveget is otthagya.

Miután erősítések nem érkeztek és ezen összegyűjtött emberekben is nagy veszteség volt, egy erélyesebb támadás nem volt lehetséges.

Kerestem hátrafelé összeköttetést és kértem segítséget, mire végre egy zlj. a 96. gy.-ezredtől előre lett rendelve. Azonban ez a zlj. kb. 700—800 lépésre mögöttünk állást foglalt és ránk kezdett tüzelni. Én személyesen kerestem fel a zlj. pk-ot és kértem, hogy legalább a mi vonalunkig jöjjön előre és egy rohammal az oroszokat lelökhetjük a hegyről. A zlj. pk. nem teljesítette a kérelmet és így az oroszok felújított támadására kénytelen voltam a zlj. állásáig visszavonulni.

Majd előkerült Kuzskó fhdgy. és miután nagyobb részt az ő emberei voltak nálam, ő ismét rendezte és átvette szd-ját.

Én másnapig ottmaradtam, de miután sem élelmezést nem kaptunk, sem összeköttetésünk nem volt, a gp.-ámmal felkerestem a III. zlj-at és csatlakoztam a zlj-amhoz.

Nov. 22-ig voltunk még állásban. Sok veszteségünk volt és különösen sokat szenvedtünk a hirtelen beállott nagy hidegtől. Sok emberünk a szoros értelmében megfagyott.

Ezután ismét visszavonultunk Mezőlaborcon át Kispolány felé.

Visszavonulás közben a mezőlaborci vasútvonal mellett egy magaslatra lettünk felrendelve utóvédállásba. Ugyanoda lett rendelve a cs. és kir. 47. gy. e. egy zlj-a, melyet még az éjjel az oroszok mellettünk fogságba ejtettek.

Másnap visszarendeltünk és Kispolánynál egyesült újra az ezred.

Itt ismét kaptunk némi pótlást és az ezred újból rendezkedett.

A III. zlj. alakított 3. szdot. 9. szd. pk. lett Tolnay Lajos szds. Én átvettem a 10. szdot és egy felosztott népf. ezrednek egy összevont zlj-a képezte all. szdot. Én egyúttal az ezred összes gp-it egyesítettem és 2 osztágba osztottam be, melyek szintén az én parságom alatt maradtak.

Itt ért a ho.-hoz a hdt. parancsa, hogy egy portyázó különítmény rendelendő Stropkóra a hdt. parsághoz. Erre a ho.-tól én lettem 30 emberrel kirendelve. A szdomat átadtam Benedek t. hdgynak.

November 29-én jelentkeztem a hdt. parságnál és 30-án egy nyílt parancsal elindultam Berezsnye, Hegyzávodon át Homonna Olykára.

Három napi sikeres felderítés és az ellenségre történt többszöri rajtaütés után két napi menettel ismét bevonultam az ezredhez. December 6-án parancsot kaptam, hogy újra jelentkezzem a hdt. parságnál.

Megérkezésemkor azonnal József kir. herceg hdt. pk. elé vezettek, ki személyesen köszönte meg a kiváló szolgálatoakat és a portyázó különítmény embereit dicséretben részesítette.

Másnap parancsot kaptam, hogy menjek Minyevágásra a ho.-parsághoz és ott várjam a hdt. parság további parancsát.

Itt ismét megbízattam a hdt. parság részéről egy feladattal, majd annak elvégzése után december 10-én ismét bevonultam az ezredhez.

Újra átvettem a gp. osztagokat és a 10. szdot. Azonban a szd. teljesen új volt. Ugyanis Kispolánynál, amint elmentem, az ezrednek ismét egy nagy ütközete volt és az én századom majdnem teljesen elpusztult. Ott elesett Benedek t. hdgy. helyettesem is.

December 11—12. körül újból előnyomulás kezdődött. Az oroszok visszavonultak és mi Miajste-Piastoweig üldöztük. Közben az orosz utóvédekkel folytak harcok, melyeket majdnem minden alkalommal foglyul ejtettünk. Miajste-Piastowénél az esti órákban olyan jelentés érkezett, hogy az oroszok a Haczowka folyócska északi partján állást foglaltak, egy kisebb csoportja, kb. 100 ember a Haczowka folyócska déli partján egy magaslaton, a folyócska és egy patak között Haczow községtől nyugatra állásban van.

Az ezred még az éj folyamán folytatta az előnyomulást.

Én parancsot kaptam, hogy egy századdal, egy gp. osztaggal és egy árkász rajjal érjem el Haczowot, hajnalban támadjam meg ezt a kisebb ellenségcsoportot, a Haczownál levő megrongált hidat állítsam helyre, keljek azon át és támadjak az ellenség oldalába. Az ezred reggel fogja megindítani az arctámadást.

Az ellenségről szóló híreket egy lengyel polgári egyén hozta, ki azután hozzám lett rendelve, mint vezető.

Este 9 órakor indultam a csoportommal és egy erdön keresztülhaladva nemsokára elértük a patakot, amelyen egy vízimalom zsilipjén keltünk át. Közben az oroszok már fényszórókkal világítottak ránk. A patakon való átkelés után éjjel 2 órakor Haczow községet elértem.

Még az éj folyamán az utász szakaszrészleget, 1 szakasz fedezete mellett a hídhoz rendeltem a híd helyreállítása végett.

Reggel 6 órára a századot a község szélére vezettem, a sötétség leple alatt támadáshoz csoportosítottam és megindítottam a támadást a magaslatra.

Elrendeltem, hogy a tüzet csakis az én parancsomra szabad megnyitni. A támadás megindítása után az oroszok folyton fényszórókkal világítottak ránk.

Előnyomulás közben sem lövés nem esett, de még neszt sem hallottunk. Mire felértünk a magaslatra, virradni kezdett és akkor vettük észre, hogy az oroszok elhagyták állásaikat. Mindjárt láttuk is, hogy csoportokban a

folyócska felé szaladnak. Ezeket a csoportokat azonnal tűz alá vétettem. Egy részük a folyócska egy előkészített átkelőhelye felé tartott és részben át is jutott, nagyobb részük a híd felé özönlött, hol az általam kirendelt szakasz elfogta és lefegyverezte őket. Kb. 60 foglyot ejtettünk.

Ezután átkeltünk a hídon és tovább igyekeztem előrejutni, hogy az ellenséges állás oldalába kerüljek. Elöttem egy erdős magaslat volt, azt igyekeztem elérni. Azonban olyan erős arctűzet kaptunk, hogy mindjárt megállapítottam, hogy egy hosszú fronttal vagyunk szemben. Közben az orosz tüzéség is heves tüzet nyitott meg ránk, úgyhogy a további előrejutás már nem volt lehetséges. Itt meg kellett állni és beásni magunkat.

A magaslat elfoglalásáról és a helyzetről jelentést küldtem az ezredparancsnokságnak.

Még két napig maradtunk ebben a helyzetben, mikor a 2. este észrevettük, hogy az oroszok kezdik elhagyni állásaikat és visszavonulnak.

Haczowban csoportomnak kevés vesztesége volt. 6—7 sebesült, köztük Kocsó és Maradék szakaszvezetők. Egy halott, Borgula tizedes, kit a haczowi temetőben temettem el. A temetést a haczowi róm. kath. lengyel plébános vezegte és ott a halotti anyakönyvbe be is vezette.

A visszavonuló oroszokat azonnal követtük és hajnalban elérkeztem Jablonica-Polska községhez. Itt kb. 100 foglyot ejtettem. Azonban a községen túl egy erős orosz állás volt, mely megállásra kényszerített. Itt a község szegélyén foglaltunk állást. Ezen állásban néhány napig voltunk, igen sok orosz járort ejtettünk foglyul és ezek egyhangúlag jelentették, Brzozovba állandóan orosz erősítések érkeznek. A jelentéseket továbbítottam és kaptam is erősítést azon frontszakaszra, de főként gyalog harcoló lovasságot.

Mikor mindinkább nyilvánvaló az orosz erősítések beérkezése, még több erősítés érkezett és Barna István szds. zlj. pk. is oda lett rendelve, mint az egész csoport parancsnoka.

December 21-én az orosz tüzéség heves tüzet nyitott meg a csoport jobbszárnyára, hol a huszárok voltak Honty fhdgy. parsága alatt. Majd az est beálltával ugyanoda erős gyalogsági támadás indult meg.

A jobbszárnyunk vissza lett verve, ez ellenség előnyomult egy tőlem jobbra és hátrább fekvő magaslatra. Éjfél tájt Barna szds. csoport pk. nekem is elrendelte a visszavonulást.

Én Haczwra vonultam vissza, hol már akkor két-három század — más ezredektől — megerősítésünkre beérkezett.

22-én hajnalban az oroszok Haczwra átkaroló támadást intéztek.

A visszavonulás el lett rendelve és én parancsot kaptam, hogy a századdal és az 1. honv. gy. e. 1 századával fedezzem a visszavonulást.

Sikerült is 2—3 óra hosszat feltartóztatni az ellenséget, úgyhogy a többi csapatok a pataken keresztül, ahol csak 2—3 fatörzsből készült bürü volt, visszavonulhattak.

Mikor az ellenség már 300—400 lépésre, sőt helyenkint 150—200 lépésre érkezett, én is elrendeltem a visszavonulást. Miután a visszavonulás

kis csoportokban történt és az oroszok nem vették mindjárt észre, sikerült a zömnek átjutni a patakon.

A patakon túlérve, összegyűjtöttem a csapatot és állásról-állásra folytattam a visszavonulást.

Itt összetalálkoztam a II. zlj.-unk visszavonuló részeivel. Itt csatlakozott a csoportomhoz Nagy Márton és Taubner József zászlós, egy Erdős nevű tart. hdgy. 1—2 századdal.

Ezzel a csoporttal Miajste-Piastowe felé vezető út mellett, régi földhánysokban állást foglalva, késő délutánig kitarottunk.

Erdős hdgy. elesett, a legénységből sok halott és sebesült volt.

Este felé, heves tüzérségi és puskatűzben kezdtünk visszavonulni és a sötétség beálltával csatlakoztunk az ezredhez. Az ezred már akkor Miajste-Piastowénél a magaslatokon védelemhez kezdett berendezkedni.

Éjfél előtt visszavonulás és hajnalban megérkeztünk Lubatow és Jasienska közötti magaslatokra, hol ismét állást foglaltunk.

23-án nem zavart meg az ellenség, csak este érkezett állásaink elé.

Ott csatlakozott az ezredhez Énekes Ágoston szds. egy hazulról jött pótlással.

Énekes százados vette át a III. zlj.-parságot.

24-én egész nap gyülekeztek az oroszok és egész nap gyenge tűzharc folyt közöttünk és a szelünk szemben lévő erdőt megszálló oroszok között. Este felé mindjobban erősödött a tűzharc, úgyhogy a karácsonyra érkezett szeretetadomány-csomagokat, az úgynevezett Augusztá-csomagokat már nem lehetett kiosztani, valamint a málhásállatokkal felküldött vacsora sem volt kiosztható.

Az egész karácsony éjjelen kisebb megszakításokkal heves tűzharc folyt.

25-én, karácsony reggelén parancsot kapott az ezred az állások elhagyására és addigi frontunkra merőleges arcvonalban támadáshoz való csoportosulásra. Az a hír érkezett, hogy ho.-unk 8 órakor be fog érkezni és támadni, a mi ezredünk pedig a támadáshoz fog csatlakozni, egy oldaltámadással.

Mi elhagytuk az állásokat és csoportosultunk. Az állásainkat a huszárainknak kellett volna elfoglalniuk, azonban az oroszok oly heves tüzet nyitottak rájuk, hogy még mielőtt állásokba érkeztek volna, visszafordultak. Így a szárnyuk az ellenségtől kb. 5—600 lépésre teljesen fedetlen maradt.

Ebben a helyzetben vártunk egész délelőtt, a ho.-nak még csak híre sem volt, az ellenség pedig ezalatt teljesen körülrzárt bennünket, úgyhogy csak a jobbszárnyunkon maradt egy kis rés, balról, hátulról és előlről pedig 200—300 lépésre körül voltunk véve ellenséges tömegekkel. Az ellenséges tüzérség egész délelőtt tűz alatt tartott bennünket. Dél tájban, mikor már a gyűrűt bezárta az ellenség, hátulról és balról megindította a támadást.

Mi kétségbeesetten védekeztünk, Énekes szds. többször fúvatott rohamot is, kétszer-háromszor meg is kíséreltük rohammal áttörni magunkat, de

mindannyiszor oly sok veszteség volt, hogy mint céltalant, erről le kellett mondanunk.

Az oroszok többször szólítottak fel jelekkel, hogy adjuk meg magunkat, mi mindannyiszor heves tüzeléssel válaszoltunk.

Teljesen fedezék nélkül, egy csupasz magaslaton, három oldalról körülvéve, kitéve az ellenség tüzérségi és puskatüzének, nagy veszteségeink voltak.

Itt esett el Nógrádi t. őrmester. Súlyosan megsebesült és valószínűleg meg is halt Grossmann Károly t. hdgy. zlj.sgt. Megsebesült Énekes szds. és még igen sok tiszt és legénység, kiknek a neveire nem emlékszem.

Délután 3 óra tájban az oroszok három oldalról egyszerre indítottak rohamot. Mi az utolsó pillanatig tüzeltünk. Majd kézitusára került sor. Néhányan megkísérelték a menekülést, de azok más oldalról jött orosz csapatok által lettek elfogva.

Nagyobbrészt a helyünkön maradtunk és egy tömkeleg keletkezett. Minden emberünkre 4—5 orosz jutott és a fegyvert a szó szoros értelmében kicsavarták az emberek kezéből. Igen sokat leszúrtak. Én is csak annak köszönhetem életben maradásomat, hogy a rám rohanó oroszok közül egyik meglátta rajtam a fényes kardot, arról felismert, hogy tiszt vagyok és ezért nem szúrtak le. Mint később megtudtam, ők minden foglyul ejtett tisztért 10 rubel jutalmat kaptak.

Délután 4 órakor az ezred zöme orosz fogságban volt. A frontban lévők közül csak elenyészően kevésnek sikerült menekülni. A csatatéren becslésem szerint 150—200 súlyos sebesült és halott maradt és 400—500 ember került fogságba.

Tisztek közül rajtam kívül fogságba estek Dömötör Béla szds., ki akkor az I. zlj. pk.-a volt, Mayr Tibor hdgy., Steger János, Debreceni Ferenc, Nagy Márton, Taubner József zls-ok. Domjanschitz József, Mészáros, Schwartzter, Angyal t. hdgy-ok és még több tart. tiszt és zászlós.

Miután két különböző orosz ho. fogságába kerültünk, a tisztek is két csoportban voltak és az egész hadifogság alatt nem is kerültünk össze. Velem volt Mayr Tibor hdgy., Steger, Nagy Márton, Taubner zls, Domjanschitz és Schwartzter tart. hadnagyok. Utóbbi Lembergben elmaradt tőlünk és a további sorsáról nem tudok.

A többiekkel 1920-ig együtt voltam és sok szenvedés után mindannyian 1920-ban, a legnagyobb veszélyekkel küzdve, különböző időpontokban, szökések útján hazakerültünk.

Magyar királyi nagyváradi 4. honvédgyalogezred 1. zászlóaljának törzse:

Zászlóaljparancsnok: *Klimkó István* őrnagy.
 Segédtiszt: *Hedrich Richárd* fhdgy.
 Géppuskás: *Bracskó Antal* fhdgy.
 „ *Simon Béla* fhdgy.
 Orvos: *Dr. Tamásy* segéd-órv.

1. század tisztjei:

Századparancsnok: *Hofmeister Nándor* szds.
 Beosztott szakaszp.: *Héjjas Pál* hdgy.
 „ „ *Takács József* hdgy.
 „ „ *Keppich Miksa* hdgy.

Szakaszlajstroma:

Franki Imre szakaszv.	Pópa Gergely	honvéd Zöld János	honvéd
Berezeli István tizedes	Kolozsi István	„ Tokai Gábor	„
Szebeni Sándor tizedes	Opre Demeter	„ Fazekas Imre kürtös	„
Nagy András őrzető	Bogdán Mihály	„ Hégely István kürtös	„
Kotró Gábor őrzető	Kis I. László	„ Pintyák Márton seb. vivő	„
Bondár Lajos őrzető	Kurucz Péter	„ Czoka Tivadar seb. vivő	„
Gsapó Bálint őrv. szakács	Trifa Tivadar	„ Torzsok János hajtóhonv.	„
Deliman György honvéd	Szerak Gratian	„ Szabó Sándor őrzető	„
Magyar Imre	Marik János	„ Szakács Lajos honvéd	„
Nagy Pál	Argyelán Sándor	„ Klonda Fülöp	„
Mátyás Áron	Borsányi Tógyer	„ Buz Demeter	„
Ágot György	Kipe Karácson	„ Kenéz János	„
Nyelűcz Pál	Durgyó Lőrincz	„ Magyar Miklós	„
Bíró Pál	Babó János	„ Szula András	„
Drahota György	Janurik Mátyás	„ Domonkos János	„
Czika Pál	Brüll Salamon	„ Sárkány György	„
Borza István	Antal András	„	„
Fodor András	Vrankó János	„	„

1914 szeptember 29.